

DEKRET

z dnia 22 stycznia 1946 r.

Prawo rodzinne¹

¹ Dz. U. 1946, nr 6, poz. 52. Dekret z 3 stycznia 1946 r., choć obowiązujący krótko, był istotnym krokiem w tej dziedzinie. Można rzec, że kilkanaście miesięcy od zakończenia II wojny światowej wystarczyło aby zrealizować postulaty, które sformułowano już w 1919 r., a których nie potrafiono wprowadzić w czyn przez dwie dekady. Wspomniane postulaty z 1919 r. wynikały z konieczności, jaka powstała wraz z połączeniem czterech systemów prawnych w jeden organizm (austriacki, niemiecki, rosyjski i b. Królestwa Polskiego), a po włączeniu Spiszu i Orawy doszedł jeszcze system węgierski (J. Markiewicz, *Kształtowanie się polskiego systemu prawa sądowego i jego twórcy w okresie międzywojennym 1919-1939 (wybrane zagadnienia)*, „Teka Komisji Prawniczej” 2010, v. 3, s. 114-115). Powołano wówczas Komisję Kodyfikacyjną (Dz. U. 1919, nr 44, poz. 315), a w jej strukturze Wydział Cywilny z m.in. zadaniem przygotowania jednolitych przepisów prawa rodzinnego. Realizacja tego zadania natrafiła na poważne przeszkody. W 1934 r. wniesiono pod obrady Podkomisji prawa o stosunkach z pokrewieństwa i opieki projekt prawa rodzinnego. Opublikowano go też drukiem (*Rodzina. Projekt działu polskiego kodeksu cywilnego o stosunkach prawnych rodziców i dzieci*, oprac. S. Gołąb, Warszawa 1934). Pracami kierował Stanisław Gołąb. Dyskusja nad projektem trwała długo, w 1938 r. przygotowano nową wersję: prawo o stosunkach rodziców i dzieci wraz z przepisami o zdolności do działań prawnych oraz projekt przepisów o Urzędzie Opiekuńczym. Ostatecznie zamierzenie nie wyszło poza stadium przygotowawcze. (I. Leciak, *Polemika wokół prawa rodzinnego i opiekuńczego w II Rzeczypospolitej*, „Studia Iuridica Toruniensia” 2013, t. 13, s. 81-107). Akt z 1946 r. miał przede wszystkim funkcje unifikacyjne, jednak wprowadzono w nim szereg nowych uregulowań np. w zakresie pochodzenia dziecka. Wprowadzono np. instytucję poszukiwania ojcostwa czy rozróżnienie na dzieci pochodzące ze związku małżeńskiego i pozamałżeńskiego. Ustanowiono prawną więź pokrewieństwa dzieci pozamałżeńskich wyłącznie z matką, a ojca sprowadzono do roli zabezpieczenia finansowego. Uważa się, że w ten sposób stygmatyzowano dzieci z urodzeń pozamałżeńskich (E. Jurczyk-Romanowska, *Instytucja pochodzenia dziecka w polskim prawie rodzinnym w latach 1946–1965*, „Wychowanie w Rodzinie” 2013, t. VII, s. 295-330). Tego samego dnia – 22 stycznia 1946 r. opublikowano przepisy wprowadzające prawo rodzinne (Dz. U. 1946, nr 6, poz. 53). W 1948 r. rozpoczęły się prace nad kodeksem rodzinnym. Prace Komisji Współpracy Prawniczej Polsko-Czechosłowackiej uwieńczone zostały ustawą z 27 maja 1950 r (Dz. U. 1950, nr 34, poz. 309). Wskazuje się, że zunifikowane prawo z 1946 r. było w istocie konsekwencją prac przedwojennych i nie odpowiadało nowej perspektywie i postulatom społecznym stąd też tak rychło podjęto starania o nowe prawo (P. Fiedorczyk, *Prawo rodzinne w pracach nad unifikacją i kodyfikacją prawa w Polsce (1945-1964)*, Białystok 2014; S. Grodziski, *Prace nad kodyfikacją i unifikacją polskiego prawa prywatnego (1919–1947)*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 1992, z. 1–4, s. 26; J. Winiarz, *Kodyfikacja prawa rodzinnego i opiekuńczego PRL [w:] Rozprawy z prawa cywilnego. Księga pamiątkowa ku czci Witolda Czachórskiego*, Warszawa 1985; Z. Ziemiński, *Prawo rodzinne Polski Ludowej po dwudziestu latach*, „Ruch

Na podstawie ustawy z dnia 3 stycznia 1945 r. o trybie wydawania dekretów z mocą ustawy (Dz. U. R. P. Nr 1, poz. 1) - Rada Ministrów postanawia, a Prezydium Krajowej Rady Narodowej zatwierdza, co następuje:

Dział I

Pokrewieństwo i powinowactwo

Rozdział I

Linie i stopnie

Art. 1

§ 1. Krewnymi w linii prostej są osoby, z których jedna pochodzi od drugiej. Krewnymi w linii bocznej są osoby, które pochodzą od wspólnego przodka, nie będąc ze sobą spokrewnione w linii prostej.

§ 2. Stopień pokrewieństwa oznacza się według liczby urodzeń, wskutek których powstało pokrewieństwo.

Art. 2

§ 1. Krewni jednego z małżonków są powinowatymi jego współmałżonka w linii i w stopniu pokrewieństwa.

§ 2. Ustanie związku małżeńskiego nie przerywa powinowactwa.

Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 26, 1964, z. 4, s. 83-92). Należy zwrócić uwagę, że równolegle wprowadzono inne uregulowania prawne dotyczące problemów rodziny: prawo małżeńskie (Dz. U. 1945, nr 48, poz. 270), prawo opiekuńcze (Dz. U. 1946, nr 20, poz. 135) i prawo małżeńskie majątkowe (Dz. U. 1946, nr 31, poz. 196).

Rozdział II

Obowiązek alimentarny

Art. 3

§ 1. Krewni wstępni i zstępni obowiązani są dostarczać sobie nawzajem w razie niedostatku środków utrzymania. Również na rodzeństwie rodzonym ciąży ten obowiązek, jeżeli jego wykonanie nie spowoduje dla zobowiązanego i jego rodziny nadmiernego uszczerbku.

§ 2. Obowiązek zstępnych jest bliższy niż wstępnych; obowiązek rodzeństwa jest dalszy niż obowiązek wstępnych. Na krewnych bliższych stopniem ciąży obowiązek przed dalszymi, a spokrewnieni w równym stopniu przyczynić się mają w miarę swego stanu majątkowego.

Art. 4

§ 1. Środki utrzymania dostarczane być powinny w odpowiednim stosunku do potrzeb osoby uprawnionej i do stanu majątkowego osób zobowiązanych.

§ 2. Świadczenia ulegają obniżeniu, jeżeli potrzebujący ze względu na swe postępowanie nie zasługuje na pomoc.

§ 3. W razie niemożności przyczynienia się odpowiednią kwotą pieniężną sąd może orzec, że zobowiązany dostarczać będzie uprawnionemu środków utrzymania w naturze lub że przyjmie go do siebie na mieszkanie i utrzymanie.

Dział II

Dzieci z małżeństwa

Rozdział I

Pochodzenie z małżeństwa

Art. 5

Dziecko, które urodziło się w czasie trwania małżeństwa albo przed upływem trzystu dni od jego rozwiązania, ma za sobą domniemanie urodzenia z małżeństwa.

Art. 6

§ 1. Mąż matki może zaprzeczyć urodzenie dziecka z małżeństwa w ciągu trzech miesięcy od uzyskania wiadomości o urodzeniu się dziecka. Bieg tego terminu zawiesza się, jeżeli uprawniony do zaprzeczenia doznał przeszkody wskutek siły wyższej.

§ 2. Zaprzeczenie może być oparte tylko na tym, że zachodziło oczywiste niepodobieństwo, aby mąż mógł być ojcem dziecka. Jednak gdy dziecko urodziło się przed sto osiemdziesiątym dniem od zawarcia małżeństwa, wystarcza samo zaprzeczenie, jeżeli nie będzie uprawdopodobnione, że mąż obcował z matką dziecka w czasie od trzechsetnego do sto osiemdziesiątego dnia przed urodzeniem się dziecka.

Art. 7

Mąż nie może zaprzeczyć urodzenia dziecka z małżeństwa, jeżeli w chwili zawierania związku małżeńskiego wiedział o ciąży matki albo jeżeli

w jakikolwiek sposób uznał dziecko za swoje, chyba że uznanie spowodowane zostało podstępem.

Art. 8

Zaprzeczenia dokonywa się drogą powództwa przeciwko dziecku i matce lub przeciw jednej z tych osób, jeżeli druga nie żyje.

Art. 9

Zaprzeczenie nie jest dopuszczalne, jeżeli ani dziecko ani matka już nie żyją.

Art. 10

§ 1. Mąż ubezwłasnowolniony częściowo może zaprzeczyć urodzenie dziecka z małżeństwa bez zgody swego przedstawiciela ustawowego.

§ 2. Za męża ubezwłasnowolnionego całkowicie z powodu choroby psychicznej, w którą popadł przed upływem terminu do zaprzeczenia, może wytoczyć powództwo jego przedstawiciel ustawy w ciągu trzech miesięcy od daty swego ustanowienia, a gdy o urodzeniu się dziecka dowiedział się później - od daty otrzymania wiadomości. Jeżeli przedstawiciel ustawy tego nie uczynił, mąż może po ustaniu niezdolności sam zaprzeczyć urodzenie dziecka z małżeństwa; termin trzymiesięczny do wytoczenia powództwa liczy się wówczas od ustania niezdolności do działań prawnych.

Art. 11

§ 1. W razie śmierci męża przed upływem terminu do zaprzeczenia może osoba, uprawniona do dziedziczenia po nim obok lub zamiast dziecka, zaprzeczyć jego urodzenie z małżeństwa w ciągu trzech miesięcy od daty śmierci męża, a jeżeli

w dniu tym nie wiedziała o urodzeniu się dziecka - w ciągu trzech miesięcy od daty otrzymania wiadomości, nie później jednak niż w ciągu trzech lat od daty śmierci męża.

§ 2. Przepis § 1 stosuje się odpowiednio w razie zaginięcia męża przed upływem terminu do zaprzeczenia, jeżeli zaginiony został następnie uznany za zmarłego. W tym przypadku zamiast daty śmierci miarodajną jest data uprawomocnienia się postanowienia o uznaniu za zmarłego.

Art. 12

§ 1. Po upływie terminu zaprzeczenie jest dopuszczalne tylko wówczas, gdy zaniechanie zaprzeczenia albo uznanie przez męża dziecka za swoje spowodowane zostało podstępem.

§ 2. Pozew wnosi się w tych przypadkach w ciągu trzech miesięcy od wykrycia podstępu.

Art. 13

§ 1. Dziecko może nie później niż przed upływem roku od uzyskania pełnoletności zaprzeczyć w drodze powództwa swoje urodzenie z małżeństwa, jeżeli zachodziło oczywiste niepodobieństwo, aby mąż matki mógł być jego ojcem.

§ 2. Pozew wnosi się przeciwko mężowi matki, a gdy on już nie żyje lub jest nieznan z miejsca pobytu - przeciwko kuratorowi, ustanowionemu przez władzę opiekuńczą celem obrony urodzenia dziecka z małżeństwa.

Art. 14

§ 1. Do wytoczenia powództwa przez dziecko potrzeba zgody matki, jeżeli jeszcze żyje i nie jest niezdolna do działań prawnych. Zgoda musi być stwierdzona dokumentem dołączonym do pozwu.

§ 2. Dziecko nie mające pełnej zdolności do działań prawnych musi mieć nadto zezwolenie władzy opiekuńczej na wytoczenie powództwa.

Art. 15

§ 1. Jeżeli dziecko urodziło się w takim okresie czasu po zawarciu przez matkę ponownego małżeństwa, że istnieje wątpliwość, z którego małżeństwa dziecko pochodzi, domniemywa się, że dziecko urodziło się z małżeństwa drugiego.

§ 2. Dowód pochodzenia z małżeństwa pierwszego może być przeprowadzony bez zachowania warunków, przewidzianych przy zaprzeczeniu urodzenia dziecka z małżeństwa.

Rozdział II

Stanowisko prawne dzieci z małżeństwa

Oddział 1

Przepisy ogólne

Art. 16

Rodzice i dzieci obowiązani są wspierać się wzajemnie.

Art. 17

Dzieci z małżeństwa noszą nazwisko ojca.

Art. 18

§ 1. Rodzice ponoszą ciężary, związane z wychowaniem dzieci. Obowiązek utrzymania dziecka ciąży na rodzicach aż do uzyskania przez dziecko możliwości samodzielnego utrzymania się.

§ 2. Dziecko, które pozostaje we wspólności rodzinnej na utrzymaniu rodziców, ma obowiązek świadczenia usług we wspólnym gospodarstwie.

Art. 19

§ 1. Rodzice mają obowiązek w granicach swej możliwości dania dziecku wyposażenia w razie zawarcia przez nie związku małżeńskiego lub założenia własnego gospodarstwa.

§ 2. Dochodzenie wyposażenia w drodze sądowej nie jest dopuszczalne.

Oddział 2

Władza rodzicielska w ogólności

Art. 20

§ 1. Małżonkowie sprawują wspólnie władzę rodzicielską.

§ 2. W razie niezgodności rodziców rozstrzyga władza opiekuńcza.

§ 3. Obowiązkiem rodziców jest sprawować władzę rodzicielską tak, jak tego wymaga dobro dzieci i interes społeczeństwa.

Art. 21

§ 1. W razie śmierci małżonka, zawieszenia lub odebrania władzy rodzicielskiej władzę tę sprawuje drugi z małżonków.

§ 2. W przypadku rozwodu lub unieważnienia małżeństwa władza rodzicielska przypada temu małżonkowi, któremu sąd powierzył dziecko. Zakres uprawnień drugiego z małżonków określa sąd według przepisów prawa małżeńskiego.

§ 3. Jeżeli sąd, orzekając rozwód lub unieważnienie małżeństwa, powierzył dziecko osobie trzeciej, władza rodzicielska małżonków ogranicza się do uprawnień, ustalonych w orzeczeniu sądowym stosownie do przepisów prawa małżeńskiego.

Art. 22

§ 1. Każde z rodziców jest w zakresie swej władzy rodzicielskiej przedstawicielem ustawowym dziecka i reprezentuje je w sądzie i poza sądem. Nie narusza to prawa dziecka do osobistego działania w granicach jego zdolności do działań prawnych.

§ 2. W razie sprzeczności między interesem dziecka a interesem choćby jednego z rodziców lub między interesami dzieci władza opiekuńcza ustanowi kuratora dla ochrony praw dziecka.

Art. 23

Władza rodzicielska ustaje z osiągnięciem pełnoletności lub z upełnoletnieniem dziecka.

Oddział 3

Władza rodzicielska w stosunku do osoby dziecka

Art. 24

Rodzice kierują wychowaniem dziecka. Obowiązani są przygotować je do zawodu odpowiednio do swej możliwości z uwzględnieniem fizycznych i duchowych właściwości i skłonności dziecka.

Art. 25

§ 1. Dziecko winno rodzicom posłuszeństwo, dopóki pozostaje pod ich władzą.

§ 2. Rodzice mogą karcić dzieci, będące pod ich władzą, jednak bez szkody dla ich zdrowia fizycznego lub moralnego i w granicach wskazanych celem wychowania.

Art. 26

§ 1. Rodzice mają prawo żądać wydania dzieci, pozostających pod władzą rodzicielską, od osób nieuprawnionych do ich zatrzymania.

§ 2. Przy poszukiwaniu dzieci zaginionych rodzice mogą żądać pomocy władz publicznych.

Oddział 4

Władza rodzicielska w stosunku do majątku dziecka.

Art. 27

§ 1. Rodzice zarządzają majątkiem dziecka, nad którym wykonują władzę rodzicielską.

§ 2. W czasie sprawowania tej władzy rodzice nie są obowiązani do składania rachunków z zarządu, co jednak nie uwłącza prawu władzy opiekuńczej do wkroczenia, jeżeli działają na szkodę dziecka.

§ 3. Rodzice winni wykonywać zarząd zgodnie z zasadami prawidłowej gospodarki.

Art. 28

Władza opiekuńcza wyznaczy kuratora w przypadku, gdy rodzice nie mogą sprawować zarządu, albo dla majątku, który dziecko otrzymało z wyłączeniem zarządu rodziców.

Art. 29

§ 1. Zezwolenie władzy opiekuńczej wymagane jest do ważności następujących czynności prawnych, dotyczących dziecka, pozostającego pod władzą rodzicielską:

- 1) do zbywania i obciążania nieruchomości;
- 2) do nabywania, zakładania, wydzierżawiania i zbywania przedsiębiorstwa zarobkowego oraz do przystępowania do spółki handlowej w charakterze osobiście odpowiedzialnego spółnika;
- 3) do udzielania prokury;
- 4) do zaciągania pożyczek i zobowiązań wekslowych;
- 5) do udzielania poręczeń i przejmowania cudzych długów;
- 6) do zawierania umów najmu lub dzierżawy, jeżeli stosunek umowny ma trwać po dojściu dziecka do pełnoletności;
- 7) do czynienia darowizn, chyba że odpowiadają one obowiązkowi moralnemu, względem przyzwoitości lub zwyczajowi;
- 8) do zrzekania się lub odrzucania spadków;
- 9) do zawierania ugód lub czynienia zapisów na sąd polubowny, jeżeli przedmiotem ich jest czynność prawna, wymieniona w pkt 1)-8).

§ 2. Władza opiekuńcza może udzielić ogólnego upoważnienia do czynności prawnych, wymienionych w § 1 pkt 4) i 5), gdy jest to niezbędne do prawidłowego zarządu majątkiem, a zwłaszcza do prowadzenia przedsiębiorstwa zarobkowego.

Art. 30

§ 1. W razie śmierci jednego z małżonków, unieważnienia małżeństwa lub rozwodu, tudzież na żądanie władzy opiekuńczej w innych ważnych przypadkach małżonek który sprawuje władzę rodzicielską nad dzieckiem, ma obowiązek przedłożenia władzy opiekuńczej inwentarza majątku dziecka i donoszenia o ważniejszych zmianach w stanie jego majątku.

§ 2. Inwentarz może być spisany bądź przez małżonka, który sprawuje władzę rodzicielską, bądź na jego żądanie lub na żądanie władzy opiekuńczej przez organ, powołany do spisywania inwentarza w postępowaniu spadkowym.

Art. 31

§ 1. Rodzice mają prawo pobierania pożytków z majątku dziecka w czasie wykonywania władzy rodzicielskiej.

§ 2. Czysty dochód z tego majątku ma być przede wszystkim obracany na utrzymanie i wychowanie dziecka i jego rodzeństwa, którego utrzymanie jest obowiązkiem rodziców.

§ 3. Rodzicom przypada reszta dochodów w stosunku, w jakim każde z nich ma ponosić ciężary utrzymania rodziny.

Art. 32

§ 1. Prawo rodziców do pobierania pożytków jest niezbywalne i nie podlega egzekucji.

§ 2. Część dochodu, potrzebna na utrzymanie i wychowanie dziecka i jego rodzeństwa, nie podlega egzekucji na rzecz wierzycieli rodziców.

§ 3. Wierzyciele dziecka mogą domagać się zaspokojenia bez względu na prawo pobierania pożytków przez rodziców.

Art. 33

§ 1. Rodzice nie sprawują zarządu ani nie mają prawa pobierania pożytków z majątku zarobionego przez dziecko lub z majątku danego mu za zgodą przedstawiciela ustawowego do swobodnego użytku.

§ 2. Dziecko, pozostające we wspólności rodzinnej, obowiązane jest w razie potrzeby przyczyniać się do ciężarów utrzymania rodziny.

Art. 34

§ 1. Rodzice nie sprawują zarządu ani nie pobierają pożytków, jeżeli prawa te zostały wyłączone przez osobę, od której dziecko otrzymało majątek.

§ 2. Rodzice nie mają prawa pobierania pożytków z odziedziczonego przez dziecko majątku, jeżeli dopuścili się czynu, który by pociągał za sobą wyłączenie od dziedziczenia, gdyby byli powołani do tego spadku.

Art. 35

§ 1. Rodzice nie sprawują zarządu ani nie pobierają pożytków, jeżeli sąd, orzekając rozwód lub unieważnienie małżeństwa, powierzył dziecko osobie trzeciej.

§ 2. W tym przypadku osoba trzecia jako kurator zarządza majątkiem dziecka.

Art. 36

§ 1. W razie odebrania władzy rodzicielskiej rodzice tracą też prawo pobierania pożytków z majątku dziecka, chyba że odebranie to nastąpiło bez winy rodziców.

§ 2. Pozbawienie rodziców prawa pobierania pożytków nie może nastąpić bez równoczesnego odebrania im władzy rodzicielskiej z zastrzeżeniem wyjątku, przewidzianego w artykule poprzedzającym.

Art. 37

§ 1. Po ustaniu zarządu rodzice mają obowiązek oddać dziecku lub jego przedstawicielowi ustawowemu majątek dziecka z równoczesnym złożeniem obrachunku co do substancji, jak również co do dochodów, o ile rodzicom nie służyło prawo pobierania pożytków.

§ 2. Rodzice odpowiadają za szkodę wyrządzoną w majątku dziecka przez nienależyte wykonywanie władzy rodzicielskiej. Odpowiedzialność ta przedawnia się z upływem lat trzech od uzyskania przez dziecko pełnoletności.

Art. 38

§ 1. Rodzice, którym służyło prawo pobierania pożytków z majątku dziecka, nie mogą żądać zwrotu wartości nakładów, chyba że przekraczają one zakres zwykłej gospodarki i poczynione zostały z innych funduszy niż dochody z majątku dziecka.

§ 2. W tym przypadku stosuje się przepisy o prowadzeniu cudzych spraw bez zlecenia. Rodzice mogą jednak zabrać nakłady z powrotem, przywracając rzecz do stanu pierwotnego.

Art. 39

Przepisy o użytkowaniu stosuje się odpowiednio do prawa pobierania pożytków przez rodziców.

Oddział 5²

Ograniczenie, zawieszenie i odebranie władzy rodzicielskiej

Art. 40

Jeżeli rodzice przy wykonywaniu władzy rodzicielskiej dopuszczają się zaniedbań lub czynów, które zagrażają poważnie dobru dziecka, władza opiekuńcza może wydać zarządzenia konieczne w celu usunięcia tych uchybień.

Art. 41

Władza rodzicielska ojca lub matki ulega zawieszeniu, jeżeli przez czas dłuższy doznają przeszkód w jej wykonywaniu. O zawieszeniu lub ustaniu zawieszenia orzeka władza opiekuńcza.

Art. 42

§ 1. Władza opiekuńcza odbierze rodzicom lub jednemu z nich władzę rodzicielską, jeżeli nie są w stanie jej wykonywać albo jeżeli dopuszczają się takich nadużyć lub zaniedbań, które nie pozwalają na dalsze pozostawienie w ich rękach władzy rodzicielskiej, albo gdy sprawujący władzę rodzicielską wstąpił w ponowny związek małżeński, a szczególne okoliczności wymagają odebrania władzy rodzicielskiej.

² W kwietniu 1946 r. dokonano korekty numeracji oddziału (Dz. U. 1946, 16, poz. 113).

§ 2. Władza opiekuńcza orzeka również o przywróceniu władzy rodzicielskiej na wniosek któregokolwiek z rodziców.

Art. 43

§ 1. W przypadkach zawieszenia lub odebrania władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom władza opiekuńcza ustanowi opiekę nad dzieckiem.

§ 2. Przepis § 1 stosuje się odpowiednio, jeżeli zawieszenie lub odebranie władzy rodzicielskiej dotyczy tego z rodziców, któremu została powierzona władza rodzicielska nad dzieckiem w związku z rozwodem lub z unieważnieniem małżeństwa.

Art. 44

§ 1. Przez zawieszenie lub odebranie władzy rodzicielskiej nie ustaje obowiązek rodziców do ponoszenia kosztów utrzymania i wychowania dzieci.

§ 2. Władza opiekuńcza może przyznać rodzicom, pozbawionym władzy rodzicielskiej, prawo widzenia się z dzieckiem.

Art. 45

§ 1. W razie naruszenia przez rodziców swych obowiązków przy wykonywaniu zarządu majątkiem dziecka władza opiekuńcza wyda zarządzenia konieczne do ochrony tego majątku.

§ 2. W szczególności władza opiekuńcza może postanowić, że rodzice będą podlegali tym samym przepisom, jakim podlega opiekun w zakresie spraw majątkowych dziecka, a nawet może odebrać rodzicom prawo zarządu majątkiem dziecka, w całości lub częściowo, i ustanowić kuratora.

Dział III

Dzieci pozamałżeńskie

Rozdział I

Poszukiwanie ojcostwa

Art. 46

§ 1. Zarówno matka, jak i dziecko mogą żądać ustalenia ojcostwa w drodze powództwa.

§ 2. Pozew wnosi się przeciwko ojcu lub jego spadkobiercom.

Art. 47

§ 1. Za ojca dziecka uchodzi ten, kto obcował z jego matką w czasie od trzechsetnego do sto osiemdziesiątego dnia przed urodzeniem się dziecka.

§ 2. Domniemanie to może być obalone dowodem na fakty, budzące poważne wątpliwości co do ojcostwa pozwanego.

Art. 48

§ 1. Okoliczność, że matka w okresie poczęcia obcowała z innym jeszcze mężczyzną, nie stoi na przeszkodzie ustaleniu ojcostwa.

§ 2. Sąd oceni w miarę wyników postępowania, czy pozwanego należy uważać za ojca dziecka.

Art. 49

Jeżeli dziecko urodziło się w okresie, uzasadniającym domniemanie jego urodzenia z małżeństwa, powództwo o ojcostwo może być wytoczone dopiero wtedy, gdy sąd uznał dziecko za urodzone poza małżeństwem.

Art. 50

Jeżeli dziecko pozostaje na utrzymaniu instytucji prawa publicznego, organa opieki społecznej mogą wytoczyć powództwo o ojcostwo dziecka, chyba że to już zrobiła matka lub jego przedstawiciel ustawowy.

Rozdział II

Stanowisko prawne dzieci pozamałżeńskich

Art. 51

Dziecko pozamałżeńskie ma prawa, wypływające z pokrewieństwa, w stosunku do matki i jej rodziny.

Art. 52

§ 1. Dziecko pozamałżeńskie nosi nazwisko rodowe matki.

§ 2. W razie ustalenia ojcostwa sąd na wniosek dziecka nadaje mu nazwisko ojca, chyba że matka się temu sprzeciwi.

Art. 53

§ 1. Mąż matki może za jej zezwoleniem nadać pozamałżeńskiemu jej dziecku swoje nazwisko przez oświadczenie, zarejestrowane w urzędzie stanu cywilnego.

§ 2. W razie niepełnoletności dziecka potrzeba również zezwolenia jego przedstawiciela ustawowego. Dziecko pełnoletnie samo wyraża zgodę.

§ 3. Nadanie nie jest dopuszczalne, jeżeli dziecko nosi już nazwisko ojca.

Art. 54

§ 1. Ojciec dziecka ma obowiązek pokrycia kosztów porodu oraz kosztów trzymiesięcznego utrzymania matki. W przypadkach szczególnych może być orzeczony obowiązek utrzymania przez dalszy okres czasu.

§ 2. Sąd może nadto przyznać matce zwrot innych wydatków koniecznych, spowodowanych ciążą i porodem.

§ 3. W razie przyrzeczenia małżeństwa może być matce przyznana, oprócz powyższych kosztów, stosowna suma pieniężna jako zadośćuczynienie za krzywdę moralną.

Art. 55

Roszczenia, przewidziane w artykule poprzedzającym, służą matce nawet wówczas, gdy dziecko urodziło się nieżywe, i przedawniają się z upływem lat trzech od urodzenia się dziecka.

Art. 56

§ 1. Obowiązek ponoszenia kosztów utrzymania i wychowania dziecka ciąży na obojgu rodzicach.

§ 2. Udział rodziców w ponoszeniu kosztów oznacza się stosownie do stanu majątkowego każdego z nich.

Art. 57

§ 1. Obowiązek ponoszenia kosztów trwa aż do uzyskania przez dziecko możliwości samodzielnego utrzymania się.

§ 2. Jeżeli dziecko ma swój majątek lub zarabia własną pracą, wówczas obowiązek rodziców zmniejsza się odpowiednio.

§ 3. W drodze umowy nie mogą być naruszone prawa dziecka do kosztów utrzymania i wychowania. Zrzeczenie się tych praw jest nieważne.

Art. 58

§ 1. Jeżeli jedno z rodziców nie spełnia swego obowiązku, drugie winno go wypełnić w granicach swej możliwości z zastrzeżeniem regresu.

§ 2. Osoba, która poniosła koszty utrzymania i wychowania dziecka, wstępuje w jego prawa co do poniesionych nakładów.

Art. 59

Wierzytelności z zaległych świadczeń okresowych z tytułu kosztów utrzymania i wychowania, nie wyłączając roszczeń regresowych, ulegają przedawnieniu rocznemu.

Art. 60

§ 1. Roszczenia dziecka do ojca o koszty utrzymania i wychowania nie wygasają wskutek śmierci ojca.

§ 2. Spadkobiercy są wolni od ponoszenia tych kosztów, jeżeli dziecko otrzymało przynajmniej część obowiązkową (zachówek), jaka by mu przypadła, gdyby było dzieckiem z małżeństwa.

§ 3. Jeżeli są jeszcze inne dzieci pozamałżeńskie, część obowiązkową oblicza się tak, jak gdyby one wszystkie były dziećmi z małżeństwa.

Art. 61

§ 1. Sąd może przed urodzeniem się dziecka wydać zarządzenie tymczasowe, aby osoba, której ojcostwo zostało uwiarogodnione, natychmiast po urodzeniu się dziecka zapłaciła do rąk matki lub opiekuna koszty utrzymania dziecka za pierwsze trzy miesiące.

§ 2. Na zarządzenie sądu kwota ta powinna być jeszcze przed urodzeniem się dziecka złożona do depozytu sądowego.

§ 3. Przepisy powyższe stosuje się odpowiednio do należnych matce kosztów porodu oraz związanych z tym kosztów jej utrzymania.

Art. 62

§ 1. Władzę rodzicielską nad dzieckiem pozamałżeńskim sprawuje matka.

§ 2. Na czas małoletności³ matki władza opiekuńcza ustanowi opiekę nad dzieckiem.

§ 3. Przepisy o władzy rodzicielskiej nad dziećmi z małżeństwa stosuje się tu odpowiednio.

³ Zob.: J. Bodio, *Status dziecka jako uczestnika postępowania nieprocesowego*, Warszawa 2019, s. 23-26; B. Dobrzański, *Komentarz do Prawa Rodzinnego*, Łódź 1947.

Rozdział III

Uprawnienie

Art. 63

§ 1. Dziecko, zrodzone przed zawarciem związku małżeńskiego swych rodziców, uważa się wskutek tego związku za dziecko z małżeństwa.

§ 2. Korzystają z tego również zstępni dziecka, nawet gdyby ono zmarło przed zawarciem związku małżeńskiego swych rodziców.

§ 3. Jeżeli pochodzenie dziecka od męża matki nie zostało ustalone za życia męża według obowiązujących w tym przedmiocie przepisów, ustalenia dokonywa władza opiekuńcza.

Rozdział IV

Uznanie

Art. 64

§ 1. Ojciec może uznać za swoje dziecko urodzone poza małżeństwem.

§ 2. Uznanie dokonywa się w formie aktu, zeznanego przed władzą opiekuńczą, urzędnikiem stanu cywilnego lub notariuszem, bądź też w rozporządzeniu ostatniej woli.

Art. 65

§ 1. Przedstawiciel ustawowy ojca, niezdolnego do działań prawnych lub ograniczonego w zdolności do działań prawnych, nie może dokonać uznania w zastępstwie ojca.

§ 2. Ojciec ubezwłasnowolniony częściowo może uznać dziecko bez zgody swego przedstawiciela ustawowego.

§ 3. Ojciec małoletni może uznać dziecko jedynie za zgodą swego przedstawiciela ustawowego.

Art. 66

§ 1. Zarówno matka, jak i dziecko mogą wytoczyć powództwo o odjęcie uznania mocy prawnej.

§ 2. Powództwo może być oparte tylko na tej podstawie, że uznający nie jest ojcem dziecka.

Art. 67

§ 1. Termin do wytoczenia powództwa wynosi dla matki sześć miesięcy od daty uzyskania wiadomości o uznaniu, dla dziecka - rok od pełnoletności, a gdyby o uznaniu dowiedziało się później - sześć miesięcy od daty uzyskania wiadomości o uznaniu.

§ 2. Pozew wnosi się przeciwko uznającemu, a gdy on nie żyje lub jest nieznany z miejsca pobytu - przeciwko kuratorowi ustanowionemu przez władzę opiekuńczą.

Art. 68

Dziecko uznane przez ojca ma stanowisko prawne dziecka z małżeństwa.

Rozdział V

Zrównanie

Art. 69

§ 1. Postanowieniem władzy opiekuńczej, zatwierdzonym przez sąd apelacyjny, dziecko pozamałżeńskie, nieuznane przez ojca, może być zrównane z dzieckiem z małżeństwa na wniosek matki lub dziecka, jeżeli rodzice pozostawali w faktycznej wspólności małżeńskiej lub też postępowali z dzieckiem tak, jak z dzieckiem z małżeństwa.

§ 2. Jeżeli ojcostwo nie zostało ustalone za życia ojca według obowiązujących w tym przedmiocie przepisów, ustalenia dokonywa władza opiekuńcza w toku postępowania o zrównanie.

Art. 70

Na wniosek matki o zrównanie winno wyrazić swą zgodę dziecko, jeżeli jest pełnoletnie.

Art. 71

§ 1. Przedstawiciel ustawowy matki, niezdolnej do działań prawnych lub ograniczonej w zdolności do działań prawnych, nie może zgłosić wniosku o zrównanie.

§ 2. Za dziecko niezdolne do działań prawnych lub małoletnie z wnioskiem może wystąpić jego przedstawiciel ustawowy.

§ 3. Jeżeli osoba uprawniona do zgłoszenia wniosku jest ubezwłasnowolniona częściowo, może ona wystąpić z wnioskiem o zrównanie bez zgody swego przedstawiciela ustawowego.

Art. 72

Władza opiekuńcza może odmówić zrównania z ważnych przyczyn, a zwłaszcza, gdyby mogło ono wywołać zgorszenie publiczne.

Rozdział VI

Przepisy wspólne o dzieciach uznanych i zrównanych

Art. 73

§ 1. Władza rodzicielska nad dzieckiem, uznanym przez ojca lub zrównanym z dzieckiem z małżeństwa należy do tego z rodziców, któremu będzie powierzona przez władzę opiekuńczą.

§ 2. Na czas małoletności tego z rodziców, któremu władza rodzicielska ma być powierzona, władza opiekuńcza ustanowi opiekę nad dzieckiem.

Art. 74

§ 1. Powierzenie władzy rodzicielskiej jednemu z rodziców nie pozbawia drugiego prawa widzenia się z dzieckiem.

§ 2. Władza opiekuńcza może przyznać temu z rodziców, któremu władza rodzicielska nie została powierzona, udział w reszcie dochodów z majątku dziecka, nie zużytej na utrzymanie i wychowanie tego dziecka i jego rodzeństwa, którego utrzymanie jest obowiązkiem rodziców.

Art. 75

W przypadkach zawieszenia lub odebrania władzy rodzicielskiej temu z rodziców, któremu została ona powierzona, władza opiekuńcza ustanowi opiekę nad dzieckiem, jeżeli nie powierzy władzy rodzicielskiej drugiemu z rodziców.

Dział IV

Przysposobienie⁴

Art. 76

§ 1. Przysposobić może osoba, mająca pełną zdolność do działań prawnych, która ukończyła lat trzydzieści pięć. Przysposabiający musi być przynajmniej o piętnaście lat starszy od przysposobionego.

§ 2. Osoba, która ukończyła lat dwadzieścia pięć, może jednak przysposobić niepełnoletniego, którego wychowywała i utrzymywała co najmniej przez trzy lata.

Art. 77

§ 1. Do przysposobienia wymagane jest zgodne oświadczenie stron przed notariuszem i zatwierdzenie aktu przez władzę opiekuńczą.

§ 2. Jeżeli osoba, która ma być przysposobiona, nie ma pełnej zdolności do działań prawnych, akt przysposobienia może być zawarty przed władzą opiekuńczą.

§ 3. Strony związane są od chwili zawarcia aktu.

⁴ A. Stelmachowski, *Przysposobienie w polskim prawie rodzinnym*, Warszawa 1957.

Art. 78

§ 1. W imieniu małoletniego, który nie ukończył czternastego roku życia, oraz w imieniu ubezwłasnowolnionego całkowicie oświadczenie składa ich przedstawiciel ustawowy.

§ 2. Małoletni, który ukończył czternasty rok życia, oraz ubezwłasnowolniony częściowo składa oświadczenie sam za zgodą swego przedstawiciela ustawowego.

§ 3. W przypadkach, wymienionych w §§ 1 i 2, wymagane jest ponadto zezwolenie władzy opiekuńczej.

Art. 79

§ 1. Przynosiący małżonek powinien uzyskać zgodę swego współmałżonka. Małżonkowie mogą przynosić wspólnie.

§ 2. Również przynosić powinien uzyskać zgodę swego współmałżonka.

§ 3. Zgody współmałżonka nie wymaga się, jeżeli nie pozostaje on we wspólności małżeńskiej lub nie ma pełnej zdolności do działań prawnych.

Art. 80

§ 1. Władza opiekuńcza zatwierdzi akt przynosić, jeżeli zachowano warunki ustawowe.

§ 2. W razie zatwierdzenia przynosić ma moc prawną od chwili zawarcia aktu.

§ 3. Skuteczności aktu przynosić nie tamuje śmierć przynosić przed zatwierdzeniem. Jeżeli przedtem umrze przynosić, zatwierdzenie nastąpić nie może.

Art. 81

Poza przysposobieniem wspólnym przez małżonków można być przysposobionym tylko przez jedną osobę.

Art. 82

§ 1. Przez przysposobienie uzyskuje przysposobiony nazwisko przysposabiającego i prawo dziedziczenia po nim. Strony mogą umówić się, że nazwisko przysposabiającego dodaje się do nazwiska przysposobionego, jeżeli jest odmienne; mogą one również wyłączyć prawo dziedziczenia przysposobionego.

§ 2. W razie przysposobienia mężatki lub wdowy nazwisko przysposabiającego dodaje się do jej nazwiska rodowego, co nie wpływa na jej nazwisko mężowskie.

§ 3. Skutki przysposobienia, wymienione w §§ 1 i 2, rozciągają się także na dzieci przysposobionego, jeżeli pozostają pod jego władzą rodzicielską, a co do nazwiska także na jego żonę, jeżeli wyraziła zgodę na przysposobienie.

Art. 83

Przysposobiony nie przestaje być członkiem swojej rodziny, jednak prawa i obowiązki rodzicielskie przechodzą z jego rodziców na przysposabiającego. Strony mogą umówić się, że przysposabiający nie ma prawa pobierania pożytków z majątku przysposobionego.

Art. 84

§ 1. Stosunek przysposobienia można rozwiązać zgodnie, przy czym stosuje się odpowiednio przepisy o jego ustanowieniu. Śmierć którejkolwiek ze stron nie tamuje jednak zatwierdzenia aktu rozwiązania.

§ 2. Zarówno przysposabiający, jak i przysposobiony mogą żądać w drodze powództwa rozwiązania stosunku przysposobienia z ważnych powodów.

§ 3. W razie zatwierdzenia przez władzę opiekuńczą rozwiązanie ma moc prawną od chwili zawarcia aktu rozwiązania, w razie zaś rozwiązania wyrokiem sądowym - od daty doręczenia pozwu.

Dział V

Przepisy końcowe

Art. 85

Wykonanie niniejszego dekretu porucza się Ministrowi Sprawiedliwości⁵.

Art. 86

Dekret niniejszy wchodzi w życie z dniem 1 lipca 1946 r.

Prezydent Krajowej Rady Narodowej: Bolesław Bierut

w/z Prezes Rady Ministrów: Władysław Gomułka

Minister Sprawiedliwości: Henryk Świątkowski

⁵ Dnia 22 stycznia 1946 r. zniesiono szereg przepisów prawnych z czasów zaborów i ustawodawstwa II Rzeczypospolitej, zob.: Dekret z dnia 22 stycznia 1946 r. Przepisy wprowadzające prawo rodzinny (Dz. U. 1946, nr 6, poz. 53). W październiku 1946 r. dokonano zmian wynikających z wprowadzenia przepisów o prawie spadkowym (Dz. U. 1946, nr 60, poz. 329).